

NHỮNG THÁCH THỨC VÀ GIẢI PHÁP XÂY DỰNG ĐÔ THỊ THÔNG MINH Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

PHẠM NGỌC HÒA (*)

Tóm tắt: Xây dựng đô thị thông minh đã trở thành xu hướng phát triển của nhiều nước trên thế giới. Thành phố Hồ Chí Minh cũng đang trong quá trình thực hiện đô thị thông minh, nhưng kết quả đạt được còn hạn chế so với tiềm năng và lợi thế. Bài viết đề cập đến việc thực hiện Đề án "Xây dựng thành phố Hồ Chí Minh trở thành đô thị thông minh giai đoạn 2017 - 2020, tầm nhìn 2030", qua đó nêu lên những khó khăn, thách thức trong quá trình triển khai Đề án này và đề xuất một số giải pháp khắc phục.

Từ khóa: Đô thị thông minh; thành phố Hồ Chí Minh.

Abstract: Smart municipal development has become a development trend in many countries in the world. Ho Chi Minh City is also in the process of developing to become a smart urban area but with limited results compared to the potentials and advantages. This paper addresses the implementation of the Project on "Development of Ho Chi Minh City to become a smart urban area, with period from 2017 to 2020, and vision to 2030," thereby points out the difficulties and challenges in the implementation of the Project and proposes a number of solutions.

Keywords: Smart urban area; Ho Chi Minh City.

Ngày nhận bài: 13/12/2018 Ngày biên tập: 27/02/2019 Ngày duyệt đăng: 19/3/2019

1. Xây dựng đô thị thông minh ở thành phố Hồ Chí Minh

Hiện nay, trên thế giới có nhiều định nghĩa về đô thị thông minh. Theo Liên minh Viễn thông Quốc tế (ITU): "Đô thị thông minh là đô thị ứng dụng công nghệ thông tin và viễn thông để mang lại chất lượng cuộc sống cao hơn cho cộng đồng, tăng cường hiệu suất dịch vụ và phát triển bền vững". Bộ Giáo dục và Nghiên cứu của Cộng hòa Liên bang Đức (BMBF) định nghĩa: "Đô thị thông minh là đô thị trung tính về CO₂, là sử dụng năng lượng và tài nguyên có hiệu quả phù hợp với khí hậu trong tương lai".

Có những quan niệm cho rằng: "Đô thị thông minh là đô thị sử dụng các công nghệ thông tin và truyền thông, nhờ đó các cơ sở hạ tầng, dịch vụ công được sử dụng và cung cấp có hiệu quả, có tính tương tác cao hơn với người dân"⁽¹⁾ hoặc "Đô thị thông minh được hiểu là mô hình đô thị ứng dụng công nghệ thông tin, trí tuệ nhân tạo để quản lý,

nâng cao tiêu chuẩn cuộc sống đô thị, cải thiện chất lượng phục vụ của chính quyền, sử dụng hiệu quả các nguồn năng lượng, tài nguyên thiên nhiên"⁽²⁾. Do đó, đô thị thông minh cần được hiểu theo nghĩa gắn liền với công nghệ thông tin và truyền thông, mạng lưới thiết bị kết nối qua internet để làm nền tảng xây dựng đô thị đáng sống, với quy hoạch bền vững, quản lý đô thị hiệu quả, minh bạch, tính cạnh tranh cao về mọi mặt.

Từ các quan niệm trên có thể hiểu, đô thị thông minh là đô thị ứng dụng công nghệ thông tin để kết nối và nâng cao hiệu quả quản trị đô thị nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống cho người dân. Nói cách khác, đô thị thông minh là một đô thị ứng dụng công nghệ để kết nối, thu thập và phân tích thông tin của người dân và các cấp quản lý để nâng cao chất lượng sống của cư dân và đảm bảo phát triển bền vững.

Cũng như các thành phố khác trên thế giới, thành phố Hồ Chí Minh đang tập trung xây dựng đô thị thông minh, tuy nhiên cách thức và lộ trình thực hiện có những điểm khác biệt.

(*) Học viện Chính trị khu vực IV, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Thành phố Hồ Chí Minh hiện có 19 quận, 105 huyện, dân số gần 10 triệu người, là một trong 40 đô thị đông dân nhất thế giới. Ở Việt Nam, thành phố Hồ Chí Minh là loại đô thị đặc biệt với tiềm năng, thế mạnh to lớn, đồng chỉ có điều kiện tự nhiên thuận lợi, nguồn nhân lực dồi dào, mà còn có nền kinh tế năng động, con người mạnh dạn đổi mới sáng tạo, với sự lan tỏa, đi đầu cả nước trong tiến trình hội nhập, làm động lực cho sự phát triển bền vững... Với mục tiêu xây dựng thành phố Hồ Chí Minh trở thành một đô thị thông minh, năng động, hiện đại, có khả năng kết nối sâu vào chuỗi giá trị khu vực và quốc tế, cạnh tranh được với những thành phố lớn khu vực châu Á, thành phố Hồ Chí Minh đang chủ động tranh thủ ngoại lực, phát huy nội lực, không ngừng đổi mới cách làm quy hoạch để hướng đến mô hình "một thành phố thông minh sống".

Phát triển đô thị thông minh ở Việt Nam nói chung và tại thành phố Hồ Chí Minh nói riêng nhằm hướng tới mục tiêu tăng trưởng kinh tế, phát triển bền vững; phát huy các tiềm năng, lợi thế; nâng cao hiệu quả sử dụng nguồn lực tài nguyên và con người; nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân; tăng cường sự tham gia giám sát của người dân; nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước và các chức vụ đô thị; nâng cao sức cạnh tranh của nền kinh tế, chủ động hội nhập quốc tế... Đối với thành phố Hồ Chí Minh, việc quản lý gắn liền đô thị thông minh nhằm duy trì tăng trưởng và phát triển kinh tế, đặc biệt là tính bền vững của phát triển kinh tế; nâng cao mức sống của người dân, cung cấp cho người dân những dịch vụ sống tốt nhất; chính quyền phục vụ người dân tốt nhất; người dân tham gia vào quá trình quản lý và giám sát chính quyền⁽³⁾.

Hiện nay, thành phố Hồ Chí Minh đang tập trung xây dựng chính quyền thông minh, thể hiện qua việc quy hoạch thông minh, điều hành thông minh. Mặt khác, Thành phố cũng đang cung cấp dịch vụ thông minh, theo nhu cầu của xã hội, hỗ trợ cuộc sống cá nhân, gia đình và xã hội⁽⁴⁾. Việc thực hiện Đề án "Xây dựng thành phố Hồ Chí Minh trở thành đô thị thông minh giai đoạn 2017 - 2020, tầm nhìn

2030" theo Quyết định số 6179/QĐ-UBND ngày 23/11/2017 của Ủy ban nhân dân thành phố Hồ Chí Minh là một bước đột phá trong đổi mới, được kỳ vọng sẽ giải quyết tốt những hạn chế, vướng mắc và "cởi trói" để Thành phố phát triển nhanh và bền vững hơn. Với những đặc điểm tích cực, khi xây dựng đô thị thông minh được kỳ vọng góp phần làm cho thành phố Hồ Chí Minh phát triển nhanh và bền vững, trở thành một thành phố văn minh, nghĩa tình, hiện đại; xứng đáng với vai trò "đầu tàu" của vùng kinh tế trọng điểm phía Nam, đi đầu trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Xây dựng đô thị thông minh ở thành phố Hồ Chí Minh giúp cho việc quản trị đô thị chuyển từ trạng thái "bị động" sang trạng thái "chủ động". Thay vì chỉ phản ứng khi xảy ra sự cố, bức xúc của người dân, chính quyền có thể sử dụng công cụ thu thập dữ liệu từ nhiều nguồn, cùng khả năng phân tích thông minh để chiết xuất thông tin, tiên lượng các vấn đề có thể xảy ra, xây dựng các chiến lược phát triển và kịch bản ứng phó phù hợp. Trong xây dựng đô thị thông minh, người dân là trung tâm của đô thị, theo đó người dân sẽ có chất lượng sống và môi trường làm việc tốt, có thể tham gia vào quá trình giám sát, quản lý, xây dựng thành phố. Với lĩnh vực giải quyết thủ tục hành chính, việc liên thông điện tử trong đô thị thông minh sẽ giúp người dân, doanh nghiệp có thể ở nhà mà vẫn nộp hồ sơ, thanh toán chi phí thủ tục qua mạng internet và nhận kết quả thông qua bưu điện. Những công cụ kiểm soát hiện đại sẽ hạn chế nhất việc cán bộ, công chức thụ lý hồ sơ sách nhiễu, gây phiền hà người dân. Cụ thể, việc khám, chữa bệnh ở các bệnh viện công sẽ được đăng ký giờ khám, dịch vụ, lựa chọn bác sĩ qua mạng, thay vì phải xếp hàng mất nhiều thời gian như hiện nay; thậm chí bác sĩ ở các bệnh viện trên địa bàn thành phố Hồ Chí Minh có thể hội chẩn với bác sĩ, chuyên gia y tế nước ngoài... Bên cạnh đó, thông tin quy hoạch đô thị, thị trường, các ngành nghề...v.v. được tích hợp vào trung tâm dữ liệu dùng chung, giúp doanh nghiệp dễ dàng tiếp cận thị trường, thủ tục, để ra kế hoạch, chiến lược kinh doanh của mình có

tính khả thi hơn. Khi hoàn chỉnh đô thị thông minh, chỉ cần với thiết bị điện tử cầm tay, người dân có thể dễ dàng lựa chọn dịch vụ y tế, giáo dục, vui chơi giải trí, biết được khu vực nào kẹt xe, ngập nước... để chủ động về mặt thời gian, có hướng di chuyển phù hợp⁽⁹⁾.

2. Những khó khăn, thách thức trong xây dựng đô thị thông minh ở thành phố Hồ Chí Minh

Thứ nhất, tình trạng gia tăng dân số nhanh, dẫn đến quá tải về cơ sở hạ tầng, kéo theo nhiều hệ lụy như ùn tắc giao thông, ngập nước, ô nhiễm môi trường, tội phạm phức tạp, thiếu nhà ở, dịch vụ y tế, an toàn thực phẩm suy giảm... Nhiều thách thức phải đối mặt, nhưng việc quản trị đô thị bao gồm công tác dự báo, quy hoạch và điều hành của thành phố hiện còn bất cập. Hạn chế này là do công tác quy hoạch, quản lý đô thị và kết cấu hạ tầng chưa đáp ứng nhu cầu kinh tế - văn hóa, cải thiện dân sinh, bảo vệ môi trường.

Thứ hai, có những cơ chế, chính sách hiện nay đang là rào cản đối với thành phố Hồ Chí Minh trong việc khai thác và phát huy tối đa lợi thế, tiềm năng phát triển, phù hợp với điều kiện đặc thù của một đô thị đặc biệt trong vùng kinh tế trọng điểm phía Nam. Là một đô thị đặc biệt, nhưng với mô hình tổ chức chính quyền hiện nay, cơ chế quản lý điều hành còn nhiều bất cập khiến việc xây dựng đô thị thông minh gặp rất nhiều khó khăn.

Thứ ba, sự mất cân đối nghiêm trọng giữa dân số, mật độ quá cao với quy hoạch không đủ sức chứa dân số⁽¹⁰⁾. Bên cạnh đó, hệ thống cơ sở dữ liệu rất mỏng, phân tán, chưa số hóa trong khi tốc độ đô thị hóa diễn ra nhanh chóng làm hạn chế khả năng thông minh hóa công tác quy hoạch đô thị cũng như quản lý phát triển đô thị (quản lý đất đai, sử dụng đất, mạng lưới hạ tầng kỹ thuật, các dịch vụ hạ tầng...), trong khi thị trường các ứng dụng đô thị thông minh chưa phổ biến. Sản xuất phần cứng, phần mềm chuyên dụng trong nước chưa có định hướng rõ rệt. Vấn đề bảo đảm an ninh mạng, phương án dự phòng khi số hóa diện rộng còn bất cập. Mức độ sẵn sàng của nguồn nhân lực còn hạn chế...

Thứ tư, các chỉ số trụ cột thông minh của thành phố Hồ Chí Minh vẫn còn hạn chế so với các nước trên thế giới và trong khu vực. Đây là trở ngại rất lớn cho thành phố Hồ Chí Minh trong xây dựng đô thị thông minh, nên không cải thiện các chỉ số trụ cột thông minh thành phố rất khó hoàn thiện mô hình đô thị thông minh trong những năm tới.

3. Một số giải pháp để xây dựng đô thị thông minh ở thành phố Hồ Chí Minh

Một là, cần xây dựng quy hoạch, chiến lược, công cụ, thể chế và chính sách mô hình khu đô thị sáng tạo, khu đô thị thông minh; cụ thể hóa Nghị quyết số 54/2017/QH14 ngày 24/11/2017 của Quốc hội về việc thí điểm cơ chế, chính sách đặc thù phát triển đối với thành phố Hồ Chí Minh để đẩy nhanh tiến độ thực hiện các dự án, giảm thiểu chi phí đầu tư, thu hút sự tham gia mạnh mẽ của các doanh nghiệp trong và ngoài nước. Để cơ bản nền tảng xây dựng đô thị thông minh, cải thiện mô hình khu đô thị sáng tạo tại phía Đông của Thành phố (gồm quận 2, quận 9 và quận Thủ Đức) nhằm hình thành một hệ sinh thái đô thị thông minh, đẩy mạnh phong trào đổi mới sáng tạo, khai thác tiềm lực của cộng đồng trí thức trẻ thành phố.

Hai là, tăng cường thực hiện quản lý ngành và các dịch vụ thông minh. Để thành phố Hồ Chí Minh trở thành đô thị thông minh cần tăng cường sự tham gia của người dân đối với chính quyền đô thị; trong xây dựng chính quyền thông minh, người dân phải là đồng tác giả, đồng thời tham gia giám sát thực hiện; lấy sự phản hồi của người dân làm thước đo cho bộ máy chính quyền. Đẩy nhanh việc xây dựng chính quyền điện tử, kết nối chia sẻ thông tin dữ liệu để gia tăng hiệu quả quản lý nhà nước. Bên cạnh đó, cần tăng cường sự tương tác giữa chính quyền và người dân, cung cấp các tiện ích phục vụ cho người dân. Đồng thời, chính quyền thành phố phải là nhạc trưởng để điều phối bốn thành phần tham gia xây dựng một đô thị thông minh, gồm: chính quyền, doanh nghiệp, giới nghiên cứu và các nhà tài trợ quốc tế.

Ba là, xây dựng cơ sở dữ liệu chung của Thành phố và cơ sở hạ tầng thông tin - viễn thông. Về cơ sở dữ liệu, do hệ thống còn

hệ thông tin đã được từng ngành xây dựng; cần tập trung xây dựng hệ thống cơ sở dữ liệu dùng chung cho tất cả các ngành, lĩnh vực. Về hạ tầng thông tin - viễn thông, Thành phố cần kết hợp theo hình thức xã hội hóa để làm gia tăng xây dựng để án đô thị thông minh. Tự nhiên, ưu tiên hàng đầu là xây dựng hạ tầng trung tâm dữ liệu dùng chung về hạ tầng đô thị, dân cư, quản lý đầu tư công, quản lý đất đai... Đây là điều kiện tiên quyết để triển khai thành công trung tâm điều hành đô thị thông minh, nơi sẽ khai thác các nguồn thông tin, dữ liệu hàng ngày của thành phố Hồ Chí Minh trên các lĩnh vực, qua đó giúp ứng cứu, xử lý tình huống và giúp lãnh đạo các cấp điều hành ở tầm vĩ mô và bao quát.

Bốn là, cần xây dựng trung tâm nghiên cứu mô phỏng dự báo xây dựng chiến lược phát triển kinh tế - xã hội. Để đảm bảo an toàn hoạt động cho các trung tâm này cũng như các hoạt động khác của thành phố khi đô thị thông minh hình thành, không thể thiếu việc đảm bảo an toàn, bảo mật thông tin. Do đó, việc thành lập trung tâm an toàn thông tin là một nhiệm vụ quan trọng, đặc biệt là trong tình hình mạng xã hội được sử dụng rộng rãi trong đời sống xã hội hiện nay. Do đó, Thành phố cần xây dựng trung tâm an toàn thông tin với các chuyên gia đầu ngành trong lĩnh vực này để kịp thời xử lý các sự cố không mong muốn xảy ra. Bên cạnh đó, các sở, ngành liên hợp tác với các chuyên gia hàng đầu trong và ngoài nước về an toàn thông tin để xây dựng đô thị thông minh.

Năm là, Trung ương cần có cơ chế đặc thù riêng cho thành phố Hồ Chí Minh trong xây dựng đô thị thông minh, bởi những ràng buộc về pháp lý và các cơ chế, chính sách hiện nay đã không cho phép Thành phố thực hiện đô thị thông minh một cách có hiệu quả nhất. Do vậy, Trung ương cần có một cơ chế đặc thù về pháp lý cũng như cơ chế tự chủ tài chính để Thành phố thực hiện mục tiêu xây dựng đô thị thông minh trong thời gian sớm nhất. Mặt khác, đội ngũ cán bộ, công chức trong đô thị thông minh cần được đào tạo, bồi dưỡng một cách phù hợp, những công việc không làm tốt nhiệm vụ phải bị loại khỏi bộ máy.

Để xây dựng đô thị thông minh ở thành phố Hồ Chí Minh thành công, đòi hỏi phải có sự phối hợp đồng bộ giữa người dân, doanh nghiệp, chính quyền và các tổ chức chính trị - xã hội; các dịch vụ công phục vụ người dân phải được chú trọng, đảm bảo tốt mối quan hệ giữa người dân và chính quyền; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin và viễn thông trong quản lý đô thị nhằm thúc đẩy sự "tương tác" hướng tới xây dựng thành phố Hồ Chí Minh có chất lượng sống tốt, văn minh, hiện đại, nghĩa tình.

Ghi chú:

(1) Tùng Nguyên, *Đô thị thông minh sẽ giải quyết các tồn tại của đô thị hóa*, truy cập từ <http://dantri.com.vn/xa-hoi/do-thi-thong-minh-se-giai-quyet-cac-ton-tai-cua-do-thi-hoa-20170819074454778.htm>, ngày cập nhật 30/11/2018.

(2) Minh Hoàng, *Xây dựng đô thị thông minh - Xu thế phát triển tất yếu*, Hồ sơ sự kiện (Chuyên san của Tạp chí Cộng sản), số 384, ngày 10/10/2018, tr.15.

(3) Ban Tuyên giáo Thành ủy thành phố Hồ Chí Minh, *Thành phố mời gọi đầu tư xây dựng 2 trung tâm đô thị thông minh*, Thông tin tuyên truyền, số 10/2018, tr.9.

(4) Hải Nam, *Thành phố Hồ Chí Minh phải trở thành đô thị thông minh*, Báo Thanh niên, số 149, ngày 29/5/2017, tr.4.

(5) Trần Vĩnh Tuyến, *Dân lợi gì từ thành phố thông minh*, Báo Thanh niên, số 279, ngày 06/10/2017, tr.2-3.

(6) Nguyễn Hữu Nguyễn, *Những thách thức đối với phát triển đô thị bền vững ở Thành phố Hồ Chí Minh: Nhìn từ lĩnh vực quy hoạch*, Hồ sơ sự kiện (Chuyên san của Tạp chí Cộng sản), số 358, ngày 10/9/2017, tr.36.

Tài liệu tham khảo:

1. Mai Hương, Mai Hoa, *Bí thư Thành ủy Thành phố Hồ Chí Minh gặp gỡ trí thức: Đặt hàng gỡ nút thắt cho phát triển*, Báo Tuổi trẻ, ngày 29/5/2017.

2. Viễn Sự - Mai Hoa, *Tặng tiễn tích, không tặng biên chế*, Báo Tuổi trẻ, số 237/2017, ngày 02/9/2017.